

„ÎNSUȘIREA CORECTĂ A DESTINELOR POPORULUI ROMÂN ÎN ISTORIE” CA PREOCUPARE DOMINANTĂ A ACADEMICIANULUI IOAN-AUREL POP

Doctor habilitat în istorie **Gheorghe COJOCARU**
Institutul de Istorie al AȘM

Motto:

„Deocamdată trebuie să fie clar pentru multe generații viitoare că „unirea face puterea” (...),
dar mai mult decât atât, unirea sub semnul culturii naționale și al lui
Eminescu ne dă rațiunea de a fi ca popor pe această lume.”

Acad. Ioan-Aurel POP,
Eminescu și Transilvania (sau elogiul culturii naționale românești)

Personalitate de excepție a științei, culturii și vieții publice din România contemporană, academicianul Ioan-Aurel Pop, prin vasta și prodigioasă-i activitate, prin modelul de probitate științifică, morală și de atitudine civică, și-a binemeritat încrustarea numelui în galeria marilor intelectuali români, ducând faima și prestigiul științei și culturii românești departe peste hotarele ei politico-administrative.

Născut la 1 ianuarie 1955 în localitatea Sântioana din jud. Cluj, profesorul universitar la Universitatea „Babeș-Bolyai”, Catedra de Istorie medievală și istoriografie, directorul Centrului de Studii Transilvane al Academiei Române (din 1993), rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, autorul și coautorul a peste 50 de cărți și a peste 300 de studii și articole, membrul titular al Academiei Române, Ioan-Aurel Pop este pe bună dreptate unul din cei mai profunzi și prolifici medievști români ai momentului, personalitate de vârf a istoriografiei române contemporane, fiind și cel mai tânăr membru al Academiei Române (membru corespondent al Academiei Române din 2001 și membru titular al celui mai prestigios for științific din România din 2010, la doar 55 de ani). Tot din 2010 este și membru al Consiliului Național CNATCU.

În calitate de director al Centrului de Studii Transilvane al Academiei Române, a inițiat publicarea unor lucrări științifice de mare valoare în limbile engleză, franceză, italiană, germană, spaniolă, rusă, maghiară, difuzate în România și peste hotarele ei, și care reprezintă principalele referințe bibliografice pentru specialiștii din străinătate în istoria românilor și a Europei Centrale. Este redactorul-șef și editorul publicației *Transylvanian Review*, revistă indexată ISI (Thomson-Reuters).

Pregătirea științifică de excepție, bunul său renume în străinătate au făcut ca Ministerul Afacerilor

Externe să-l coopteze în diplomația culturală, Domnia Sa fiind numit director al Centrului Cultural Român din New York (1994 – 1995) și director al Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția (2003 – 2007).

Academicianul Ioan-Aurel Pop este absolventul Liceului „Andrei Șaguna” din Brașov (1970 – 1974) și al Facultății de Istorie – Filosofie (Secția Istorie, specializarea Istorie medievală) a Universității din Cluj-Napoca (1975 – 1979), pe care a încheiat-o ca șef de promoție. A fost profesor de liceu (1979 – 1984), apoi asistent universitar (1984 – 1990) iar, din 1990 și până în 1996, a parcurs toate treptele didactice universitare. Chiar de la început, activitățile didactice desfășurate de profesorul Ioan-Aurel Pop, au fost primite cu entuziasm și deosebit interes de către studenți care i-au apreciat inteligența, profesionalismul, limpezimea discursului, modernitatea ideilor exprimate, deschiderea umană față de colegii mai tineri. În anul academic 1991 – 1992 a fost Fulbright visiting professor la Universitatea din Pittsburgh (SUA) și a efectuat o serie de stagii de documentare și cercetare în Franța, Anglia, Italia, Ungaria etc.

Are ca domenii de competență și preocupare permanentă istoria medievală românească și europeană, instituțiile medievale și paleografia latină, editând de-a lungul anilor lucrări fundamentale în toate aceste domenii, larg acceptate, cunoscute și recunoscute atât pe plan național, cât și european și internațional, titlurile cele mai relevante fiind: *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) din Transilvania în secolele XIV – XVI*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991; *Etnie și confesiune în Transilvania (secolele XIII – XX)*. Oradea, 1994; *The Ethno-Confessional Structure of Medieval Hungary and Transylvania*. Cluj-Napoca, 1995; *Românii și maghiarii în secolele IX – XIV. Geneza statului medieval în*

Transilvania. Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 1996; *Istoria Transilvaniei medievale: de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazul*. Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997; *Geneza medievală a națiunilor moderne (secolele XIII – XVI)*. București, 1998; *Istoria, adevărurile și miturile (Note de lectură)*. București, Editura Enciclopedică, 2002; *Contribuții la istoria culturii românești (Cronicile brașovene din secolele XVII–XVIII)*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003; *Istoria Transilvaniei*. Cluj-Napoca, 2013 și multe altele.

În accepția cvasiunanimă a exegeților operei acad. Ioan-Aurel Pop, scrisul său se distinge în primul rând prin vastă erudiție și logică, claritate și dorință de a nu spune altceva decât lasă să transpară documentele vremii.

Așa cum afirmă însuși acad. Ioan-Aurel Pop, înțelegerea profundă a trecutului medieval o datorează profesorilor săi de excepție Hadrian Daicoviciu, Ștefan Pascu, Pompiliu Teodor, dar în primul rând lui David Prodan, grație căruia tema preferată a Domnului Academician a devenit abordarea problematicii elitei românești transilvane de odinioară (cnezimea) și, mai ales, „pe lângă o adâncă onestitate intelectuală, însușirea corectă a destinelor poporului român în istorie, a unei anumite demnități etnice”.

Deloc întâmplător, așadar, faptul că Transilvania a dat istoriografiei române contemporane o personalitate de talia și anvergura acad. Ioan-Aurel Pop, la fel cum deloc întâmplător este și faptul că preocuparea dominantă a acestui mare istoric a devenit istoria Transilvaniei medievale, prin care a ajuns unul din cei mai profunzi cunoscători ai realităților medievale românești și europene.

Grație lucrărilor de anvergură ale acad. Ioan-Aurel Pop, s-a ajuns la relevarea adevărului că Transilvania a fost mereu un spațiu civilizațional al Europei centrale, un teritoriu de confluență etnică, religioasă și spirituală, o zonă de complementaritate, de fapt o Elveție sau Europă în miniatură. Mai mult, atât pentru români, cât și pentru maghiari sau sași, Transilvania a reprezentat un leagăn al formării spirituale, religioase și naționale, o vatră iradiantă de naștere a conștiințelor culturale și naționale.

Pentru românii de dincoace de Carpați, subjugăți de turci și obiceiuri fanariote, Transilvania a însemnat un model european de urmat, o civilizație central-europeană de integrat. Pentru România mică de la 1918, unirea cu Transilvania a însemnat un mare pas de integrare în Europa culturală și materială.

În calitate de coordonator al *Istoriei Transilvaniei* în 3 volume, acad. Ioan-Aurel Pop menționează că „Entitatea transilvană este un dat al trecutului, dar, în același timp, ne însoțește peste tot, astăzi, sub ochii noștri. E singurul loc din Europa unde o biserică bizantină stă

lângă bazilică romană, lângă o biserică gotică și lângă alta barocă, toate vecine cu o sinagogă! De asemenea, singurul loc în care un locaș de cult ortodox este la câțiva pași de unul greco-catolic, de altul romano-catolic, de unul calvin, de altul luteran sau unitarian”.

Alături de faptul că a coordonat unul din cele mai originale compendii de Istorie a României din anii ce au urmat după Decembrie 1989, acad. Ioan-Aurel Pop este și autorul unei exemplare sinteze de Istorie a Românilor, recepționate cu viu interes în cadrul lansărilor din 17-19 noiembrie 2010 la Universitățile „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, „Alec Russo” din Bălți și Universitatea de Stat din Chișinău, care au găzduit și o serie de conferințe ale distinsului istoric.

Trăsătura caracteristică și, totodată, originală a compendiului de Istorie a României, coordonat de Ioan-Aurel Pop și Ioan Bolovan, constă în faptul că, fiind elaborat și editat la un deceniu și jumătate de la căderea comunismului în România, volumul în cauză constituie rezultatul sintetizării celor mai recente cercetări istorice, aducând noi interpretări în legătură cu multe dintre episoadele trecutului românilor. Totodată, compendiul nu pretinde a fi o carte „revoluționară” și nici una „demitizatoare” cu orice preț, ci una urmărind reconstituirea trecutului în acord cu criteriul adevărului, atât cât îi este omului dat să-l cunoască.

În aceeași ordine de idei, condamnăm explicit „naționalismul comunist”, odios pentru majoritatea românilor, coordonatorii volumului remarcă, pe bună dreptate, că distorsiunile istoriografice de tip naționalist au venit, totuși, după cele de tip „internaționalist”, în cadrul cărora cvasitotalitatea valorilor naționale fusese abolită în favoarea celor sovietice și rusești.

Unul din conceptele novatoare elaborate și aplicate întâia oară de către acad. Ioan-Aurel Pop îl constituie noțiunea de „națiune medievală” și pentru reflecția ei mentală – noțiunea de „conștiință națională medievală”, expusă în lucrarea *Națiunea română medievală* (1998). Opinia autorului, întemeiată pe date și documente autentice ale epocii, este că aceste concepte exprimă mai corect și adecvat realitatea medievală, că sunt mai aproape de sensurile sale adânci, pe care noi, ca oameni ai mileniului III de-acum, cu greu le descifrăm. Evident, până prin secolul XV, nu putem vorbi de o imagine de sine globală a poporului român, decât la nivelul unui grup restrâns de învățați, clerici și oameni politici. Și totuși, „unitatea” sa concretă s-a manifestat sub formă de solidarități locale, pregătind inconștient marea solidaritate națională modernă.

Specialist de talie europeană și internațională în probleme de istorie antică, medievală, modernă și contemporană a Transilvaniei, pe care o definește nu atât geografic, cât mai ales valoric, considerând-o, la fel cum au făcut-o și toți marii noștri înaintași de-a

lungul timpului, drept originea statelor românești, prin voievozii descălecători, originea școlilor în limba română, prin dascălii „descălecați” la București și Iași, dinspre Sibiu, Brașov ori Cluj, leagănul erudiției, acribiei și dascăliei, precum și icoana românismului păstrat nealterat, cu rădăcinile lui daco-romane, cu obsesia latinității, cultivată de Școala Ardeleană, academicianul Ioan-Aurel Pop nu a omis niciodată, în preocupările sale științifice, spațiul dintre Prut și Nistru, opera sa istoriografică cuprinzând, după exemplul lui Nicolae Iorga, trecutul românesc de pretutindeni și din toate timpurile, inclusiv „aceste întinse și frumoase ținuturi, – după expresia aceluiași mare istoric, – care nu aveau, până la 1812, un nume osebitor, și căroră răpitorii s-au grăbit să le dea un nume fals, crezând că-și pot ascunde fapta rea, ceea ce au răpit”.

Nu ca entitate separată, ci ca element al mării unități culturale, lingvistice și etnice românești cercetează academicianul Ioan-Aurel Pop diverse aspecte ale trecutului spațiului dintre Prut și Nistru, demersurile sale certificând o concepție științifică integratoare, în care istoria specifică a tuturor provinciilor românești este privită ca un tot întreg, chiar dacă evoluțiile politice regionale și internaționale au fost, de cele mai dese ori, neprielnice unității românești. La fel ca la Mihail Kogălniceanu, pentru acad. Ioan-Aurel Pop patria noastră este „toată acea întindere de loc unde se vorbește românește”, iar „istoria națională” este „istoria Moldovei întregi, înainte de sfâșierea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania”.

Polemizând cu aserțiunile unor intelectuali, adepți ai teoriei „inventării națiunii”, care susțin, cu nepermisă ușurință, cum că națiunea ar fi o construcție de dată recentă, datorată exclusiv intelectualilor, celor care i-au învățat pe oamenii simpli că au origine comună, că vorbesc aceeași limbă, că au aceleași credințe și tradiții etc., iar cu referire la națiunea română, – că numai întâmplarea a făcut ca valahii din Țara Românească să fie plasați alături de moldoveni și alături de transilvăneni, cu scopul de a forma România – o construcție, chipurile, destul de artificială, clădită pe ideile unor intelectuali inteligenți și nu pe realități, – academicianul Ioan-Aurel Pop opune tuturor acestor dileme definirea patriei prin limbă, care vine la noi dintr-un trecut îndepărtat. Căci, dacă înainte de 1800, muntenii, oltenii, moldovenii, ardelenii vor fi fost mase difuze, vorbitoare de limbi variate, cu credințe și tradiții divergente etc., pe care intelectualii moderni se vor fi căznit să le unifice cumva, atunci ideea nașterii artificiale și târzii a unității românești ar trebui, astfel, admisă.

Pentru lămurirea acestui subiect extrem de important, mai ales în contextul în care astăzi, în multe împrejurări, națiunile sunt demonizate, acad. Ioan-Aurel Pop consideră, și pe bună dreptate, că nu există decât o singură cale, – cercetarea istorică, studiile specialiști-

lor care, prin metodele lor specifice, sunt capabili să reconstituie, fie și parțial, trecutul.

Făcând apel la contribuțiile de excepție ale unor istorici de marcă precum Nicolae Iorga, Gheorghe I. Brătianu, Constantin C. Giurescu, Ioan Lupaș, Petre P. Panaitescu și ale multor alora, acad. Ioan-Aurel Pop demonstrează, cu probe din cele mai variate, justetea tezei potrivit căreia limba este ca un organism viu, care se naște, crește, se dezvoltă și moare odată cu poporul care a creat-o și căruia i-a servit drept mijloc de comunicare.

Procedând în același sens și studiind cele mai diverse și probatorii surse istorice, acad. Ioan-Aurel Pop conchide, pe bună dreptate, că până prin secolul al XV-lea, chiar dacă nu a existat o imagine de sine globală a poporului român, această imagine a „unității” sale avea, în schimb, un sens mitic, ca amintire ancestrală, despre care istoricul Nicolae Iorga afirma că „Țara Românească a avut odinioară un sens pe care foarte mulți l-au uitat și unii nu l-au înțeles niciodată; ea însemna tot pământul locuit etnograficește de români”; sau, în altă parte: „În timpurile cele mai vechi, românii nu făceau nicio deosebire în ceea ce privește ținuturile pe care le locuiau; pentru dâșii, tot pământul locuit de români se chema Țara Românească. Țara Românească erau și Muntenia, și Moldova, și Ardealul, și toate părțile care se întindeau până la Tisa chiar, toate locurile unde se găseau români. N-aveau câte un nume deosebit pentru deosebitele ținuturi pe care le locuiau și toate se pierdeau pentru dâșii în acest cuvânt mare, covârșitor și foarte frumos, de *Țară Românească*”.

Chiar dacă, în realitate, Țările Române aveau, de-a lungul Evului Mediu, numele lor distincte, Moldova era privită, așa cum afirmă acad. Ioan-Aurel Pop, în ciuda numelui său intrat în uz, tot ca o țară românească. Așa o numeau multe izvoare, inclusiv cele polone, pentru care Țara Românească propriu-zisă a trebuit să se cheme altfel, anume „Multana”. Însuși Ștefan cel Mare își considera propria țară „Valahia” și numea țara vecină de la sud de Carpați „cealaltă Valahie”.

O lecție mereu actuală mai ales pentru realitățile curente din Republica Moldova constă în credința mărturisită de academicianul Ioan-Aurel Pop, după care cunoașterea trecutului nu este facultativă, ci obligatorie și necesară, având convingerea că trecutul, cunoscut și asumat, oferă o cheie sigură a înțelegerii prezentului și întezării viitorului.

Privită din această perspectivă, contribuția savantului Ioan-Aurel Pop la istoria românilor are o inconfundabilă amprentă umană, de viețuire și conviețuire, de luptă și de creație, de ură și iubire, de abandon și de ideal, care merită a fi cunoscută. Altfel spus, după cum subliniază reputatul academician, istoria românilor nu a fost nici pură, imaculată, dar nici oribilă și plină de dezastre, deoarece românii, ca orice alt popor, nu au fost nici îngeri, nici demoni, ci oameni.